

ПРЕОДЕН ИЗВЕШТАЈ
5 септември – 1 октомври 2025 година

3 октомври 2025

I. ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

- Локалните избори во Северна Македонија ќе се одржат на 19 октомври. Гласачите ќе ги избираат градоначалниците и советите на 80 општини и на Градот Скопје. Потенцијалните избори за градоначалници во втор круг ќе се одржат на 2 ноември. Изборите се одржуваат во политичка средина којашто продолжува да биде поларизирана, вклучително и од етнички аспект. Овие избори ќе се одржат во опкружување во коешто преовладуваат незадоволство на јавноста од институциите и перцепција за корупција. Прашањата за националниот идентитет и застапеноста на етничките заедници доминираат во јавниот дискурс, заедно со дебатите за реформите коишто се потребни за напредок во процесот на интеграција во Европската Унија.
- Локалните избори се првенствено регулирани со Уставот, Изборниот законик и подзаконските акти на Државната изборна комисија (ДИК). Иако амандманот на Изборниот законик од 2024 година опфати некои претходни препораки на ОДИХР, по повеќето од нив сепак сè уште ништо не е преземено. Во мај, Уставниот суд ги укина одредбите за потписи за поддршка на независните кандидати; ДИК го регулираше овој аспект со барање само два потписа откако Собранието не успеа да ја пополни законската празнина. Законските одредби за политичко рекламирање во медиумите, вклучително и онлајн, и за рекламирање на отворени простори, структурно ги ставаат во неповолна положба независните кандидати и вонпарламентарните партии, а исклучуваат одредени парламентарни партии.
- Изборите ги спроведува ДИК, 81 Општинска изборна комисија (ОИК), вклучувајќи ја и Изборната комисија на Градот Скопје, и 3.480 Избирачки одбори (ИО). Техничките подготовки за изборите се во тек и се одвиваат без поголеми одложувања. Сепак, ОИК, коишто се одговорни за назначување на новиот постојан состав на ИО, пријавија одредени предизвици и одложувања во процесот на селекција. ДИК одржува *ad hoc* седници коишто се отворени за набљудувачи, медиуми и овластени претставници на кандидатите и се емитуваат преку интернет.
- Сите граѓани со наполнети 18 години и повеќе имаат право на глас, освен оние на кои им е одземена деловната способност со правосилна судска одлука или се осудени за одредени кривични дела. Централизираниот регистар на гласачи (РГ) ги содржи евиденциите на околу 1,83 милиони граѓани со право на глас, од кои околу 1,72 милиони со постојан престој во земјата ќе бидат вклучени во избирачкиот список. РГ беше отворен за јавен увид, вклучително и од страна на изборните кандидати. Соговорниците на Мисијата за набљудување на изборите на ОДИХР (МНИ) забележаа долготрајна загриженост за значителниот број гласачи коишто не живеат во нивното место на постојан престој, туку во странство, и за фактот дека недостатоците во системот за адреси на живеење можат негативно да влијаат на точноста на ИС.
- Граѓаните со право на глас можат да се кандидираат во својата општина на постојано живеалиште, освен оние коишто издржуваат или чекаат издржување затворска казна со

времетраење над шест месеци. Кандидатите можат да бидат предложени од политички партии, коалиции или групи гласачи. Барањето на проверка за неосудуваност на кандидатите преку основните судови беше пријавено до МНИ на ОДИХР како отежнувачко и, понекогаш, како причина за одложувања. Општинските изборни комисии регистрираа вкупно 577 советнички листи, сите во согласност со родовата квота, и 309 кандидати за градоначалници, вклучувајќи 32 жени (10,4 проценти). Општинските изборни комисии ја одбија регистрацијата на шест кандидати за градоначалници и четири советнички листи.

- Времетраењето на официјалната кампања е од 29 септември до 17 октомври. Иако предвременото водење кампања е забрането, некои соговорници на МНИ на ОДИХР забележаа дека неколку кандидати за градоначалници учествувале во изборни активности пред официјалниот почеток на кампањата. Иако строги правила насочени кон спречување злоупотреба на јавни ресурси или злоупотреба на службена должност се во сила од денот на распишување на изборите, многу соговорници на МНИ на ОДИХР изразија загриженост за потенцијална злоупотреба на државни ресурси и притисок врз јавните службеници, како и за неколку наводни случаи на заплашување на гласачите.
- Кампањата на социјалните мрежи и понатаму е во голема мера нерегулирана, без воспоставен регулаторен надзор. Повеќето кандидати посочија дека делумно ќе се потпираат на социјалните мрежи за водење кампања, но неколку кандидати изразија загриженост во врска со потенцијални онлајн вербални напади против кандидатите и нивните поддржувачи. Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги изготви доброволен Кодекс на однесување во онлајн просторот за време на изборни процеси и референдуми, којшто се однесува на политичкото рекламирање, дезинформациите и обработката на лични податоци.
- Законот пропишува родова квота од 40 проценти за кандидатските листи, со услови за редослед на кандидатите. Во органите за спроведување на изборите, секој пол мора да биде застапен со најмалку 30 проценти. Иако сегашниот претседател е жена, жените остануваат недоволно застапени во јавниот и политичкиот живот. Жените сочинуваат 40 проценти од пратениците во Собранието и држат 3 од 23 министерски позиции. Само 2 од 81 градоначалници избрани во 2021 година се жени. Неколку соговорници на МНИ на ОДИХР изразија загриженост во врска со мизогинистичката реторика против жените кандидатки и политичкото учество на жените воопшто, особено онлајн.
- Кампањите можат да се финансираат од јавни и приватни извори. Нема директно јавно финансирање на кампањите, но партиите што добиваат државно финансирање можат да го користат за целите на кампања. Законот поставува ограничувања за донациите и расходите, забранува одредени извори на финансирање и предвидува санкции за прекршувања на правилата за финансирање на кампањата. Кандидатите мора да поднесат преодни и конечни финансиски извештаи, но се ревидираат само конечните извештаи. Многу соговорници на МНИ на ОДИХР изразија загриженост во врска со ефикасноста на надзорот врз финансирањето на кампањата и злоупотребата на административните ресурси, наведувајќи го постоењето на законски празнини и ограничен капацитет на надзорните тела.
- Медиумите се фрагментирани по политички и етнички линии и работат на ограничен пазар на рекламирање. Изборниот законик бара од медиумите да ги покриваат изборите на фер, избалансиран и непристрасен начин. За време на официјалниот период на кампањата, детални правила ги регулираат вестите на јавниот радиодифузен сервис. Политичкото рекламирање во медиумите, вклучително и онлајн медиумите, се

надоместува од државниот буџет. Националните радиодифузери се должни да емитуваат барем една дневна информативна емисија и една неделна програма во ударниот термин достапни за лицата со попреченост.

- Повеќето приговори поврзани со изборите можат да бидат поднесени само од кандидатите, до изборните комисии или основните судови, во зависност од повредата. Гласачите можат да поднесат приговори само поврзани со злоупотреба на административни ресурси или со кршење на нивните индивидуални гласачки права. Законот предвидува кратки рокови за поднесување и одлучување. Уставниот суд разгледа неколку иницијативи во врска со овие избори и ги отфрли сите, додека Управниот суд досега разгледа два приговора, потврдувајќи ги одлуките на ОИК со кои се отфрлаат кандидатурите. Повеќето соговорници на МНИ на ОДИХР изразија доверба во ефикасноста на системот за решавање на спорови, иако некои изразија загриженост во врска со непристрасноста и независноста на органите за одлучување.
- Изборниот законик предвидува домашно и меѓународно набљудување на изборите, вклучително и од страна на граѓански набљудувачи и овластени претставници на кандидатите. Активностите за набљудување од страна на граѓанските набљудувачки организации се многу ограничени поради недостаток на финансиски средства.

II. ВОВЕД

На покана од властите на Република Северна Македонија за набљудување на локалните избори на 19 октомври 2025 година и врз основа на препораките од Мисијата за проценка на потребите спроведена од 24 до 27 јуни, Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОДИХР) воспостави Мисија за набљудување на изборите (МНИ) на 5 септември.¹ Мисијата, предводена од Матео Мекачи, се состои од основен тим од 14 члена со седиште во Скопје и 24 долгорочни набљудувачи (ДН) распоредени на 13 септември на 11 локации низ целата земја. Членовите на мисијата се составени од 24 земји-учеснички на ОБСЕ, а 53 проценти од членовите на мисијата се жени. ОДИХР побара од земјите-учеснички да испратат 250 краткорочни набљудувачи за набљудување на денот на изборите.

III. ИСТОРИЈАТ И ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ

На 9 август, претседателот на Собранието ги распиша локалните избори за 19 октомври, а потенцијалните избори за градоначалници во втор круг ќе се одржат на 2 ноември. На последните локални избори во 2021 година, коалицијата предводена од Внатрешната македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ) обезбеди контрола во поголемиот дел од општините и во Градот Скопје, додека Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ) доживеа значителни загуби, што доведе до оставка на премиерот Зоран Заев.² На парламентарните избори во 2024 година, ВМРО-ДПМНЕ освои најголем број места и формираше влада со ВРЕДИ, коалиција

¹ Видете претходни [Извештаи за избори на ОДИХР за Северна Македонија](#).

² Од 80 општини и Градот Скопје, ВМРО-ДПМНЕ освои 42 градоначалнички места, додека СДСМ обезбеди 16. Етничката албанска Демократска унија за интеграција (ДУИ) освои 11 градоначалнички места, по што следуваат Алијансата за Албанците (АА) и Движењето Беса (Беса) со по 2, а Демократската партија на Албанците (ДПА) со 1. Коалицијата на Либерално демократската партија – Демократска обнова на Македонија (ЛДП-ДОМ) и Граѓанската опција за Македонија (ГРОМ) освоија по една градоначалник, додека независните кандидати и другите освоија вкупно четири. ВМРО-ДПМНЕ освои 468 места во општинските совети, СДСМ обезбеди 396, ДУИ 169, АА 82, независните кандидати и другите 72, Левица 49, Беса 36, коалицијата ЛДП-ДОМ 27, Демократската партија на Турците 16, ДПА 8 и ГРОМ 2.

на етнички албански политички партии, и За Наша Македонија (ЗНАМ).³ На претседателските избори, Гордана Силјановска-Давкова, поддржана од ВМРО-ДПМНЕ, беше избрана во вториот круг на 8 мај 2024 година, станувајќи првата жена шеф на државата.

Политичката средина и понатаму е поларизирана, вклучително и по етничка линија. Во јавниот дискурс преовладуваат прашања во врска со националниот идентитет и правата на етничките заедници, како и дебатите за нерешените уставни измени и реформи потребни за напредок во преговорите за пристапување кон Европската Унија (ЕУ). Покрај тоа, законските прашања релевантни за етничките заедници, како што е оспорувањето на уставноста на Законот за употреба на јазиците што е во тек пред Уставниот суд, како и правичната застапеност на лицата што им припаѓаат на сите заедници во јавните институции и во други области од јавниот живот, претставуваат важен дел од амбиентот на овие избори. И понатаму преовладуваат незадоволството на јавноста од институциите на сите нивоа и перцепциите за широко распространета корупција.⁴ Неколку соговорници на МНИ на ОДИХР забележаа дека по трагичниот пожар во ноќниот клуб во Кочани во март 2025 година, перцепциите за недоволна отчетност дополнително ја поткопаа довербата на јавноста во институциите.⁵

Жените остануваат недоволно застапени во јавниот и политичкиот живот. Жените моментално сочинуваат 48 од 120 членови на Собранието (40 проценти) и држат само 3 од 23 министерски позиции (13 проценти). Меѓу 81 градоначалници избрани во 2021 година има само 2 жени. Иако Собранието во 2006 година го усвои Законот за еднакви можности за жените и мажите, а Владата во јули 2022 година ја усвои Националната стратегија за родова еднаквост (2022–2027), соговорниците го истакнаа недостатокот на значајни напори за промовирање на жените во рамките на раководните структури на партиите, констатирајќи дека родовите стереотипи, ограничената медиумска видливост и отсуството на финансиска или логистичка поддршка остануваат клучни пречки за целосно политичко учество на жените.

IV. ПРАВНА РАМКА И ИЗБОРЕН СИСТЕМ

Локалните избори се првенствено регулирани со Уставот од 1991 година, Изборниот законик од 2006 година и подзаконските акти донесени од Државната изборна комисија (ДИК).⁶ Изборниот законик беше последен пат изменет непосредно пред парламентарните и претседателските избори во 2024 година. Меѓу другите промени, измените се однесуваа на некои претходни препораки на ОДИХР, вклучително и разјаснување на временската рамка и условите за повторување на изборите за градоначалници и за ревидирање на формулата за утврдување на бројот на потребни потписи за поддршка на независните кандидати на

³ На парламентарните избори во 2024 година, коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ обезбеди 58 мандати, ДУИ и коалицијата предводена од СДСМ освоија по 18 мандати, ВРЕДИ освои 14 места, додека ЗНАМ и Левица освоија по 6 мандати.

⁴ Видете го [Индексот за перцепција на корупцијата за 2024 година](#) на Транспаренси Интернешнл и [Извештајот за проценка на корупцијата во Северна Македонија за 2023 година](#) и [Извештајот за општата доверба и довербата во институциите за 2024 година](#) на Македонскиот центар за меѓународна соработка, како и [Извештајот на Европската комисија за Северна Македонија за 2024 година](#).

⁵ На 16 март 2025 година, во пожар во ноќен клуб во Кочани загинаа 62 лица, а најмалку 193 беа повредени. Условите во локалот биле спротивни на бројни безбедносни прописи, а неколку владини претставници беа уапсени како дел од истрагата за издавањето на лиценцата. По настанот, избувнаа протести против корупцијата низ целата земја.

⁶ Регулаторната рамка дополнително ги вклучува Законот за локалната самоуправа, Законот за политичките партии, Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, Законот за медиумите, Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и релевантните одредби од Кривичниот законик и Законот за општата управна постапка. Северна Македонија ги ратификуваше клучните меѓународни и регионални инструменти за човекови права поврзани со одржувањето демократски избори.

парламентарните и локалните избори.⁷ Сепак, голем број претходни препораки на ОДИХР остануваат нереализирани, вклучително и оние поврзани со сеопфатна ревизија на Изборниот законик, обезбедување еднаков пристап до медиумите во изборните кампањи, зголемување на одговорноста и интегритетот на финансирањето на кампањите и подобрување на прописите за злоупотреба на административните ресурси. Многу соговорници на МНИ на ОДИХР, вклучително и оние од државните институции, забележаа дека недостасува јасност во Изборниот законик и ја критикуваа повторливата практика на воведување измени доцна, без претходна дебата или консултација, што, според нив, придонесува за правна несигурност и ја поткопува стабилноста на законот.

Во мај 2025 година, постапувајќи по иницијативата на група гласачи, Уставниот суд ги укина одредбите од Изборниот законик со кои се бараше од независните кандидати на парламентарните и локалните избори да соберат потписи за поддршка од еден процент од гласачите регистрирани во соодветната изборна единица. Судот утврди дека, според оваа формула, потребниот број потписи во 37 од 80 општини и Градот Скопје би бил значително поголем отколку на претходните локални избори, создавајќи нееднакви услови (видете *Регистрација на кандидати*). На 16 август, една недела по распишувањето на изборите, тројца пратеници поднесоа иницијатива за измена на Изборниот законик со цел да се реши настанатата правна празнина, но таа не беше усвоена од Собранието.⁸

Локалните советници и градоначалници се избираат директно за четиригодишен мандат во 80-те општини и Градот Скопје. Градоначалниците се избираат според мнозински систем во два круга. Доколку ниту еден кандидат не добие апсолутно мнозинство од гласовите дадени во првиот круг, две недели подоцна се одржува втор круг помеѓу двајцата водечки кандидати. За да бидат изборите за градоначалник валидни, најмалку една третина од гласачите регистрирани во општината мора да учествуваат во првиот круг. Доколку овој праг не се исполни, изборите мора да се повторат во рок од 60 дена, без услов за излезност.⁹ Овој услов за излезност не важи за потенцијален втор круг или за избори за совет. Советниците се избираат преку пропорционален систем на застапеност со затворени листи без праг. Листите на кандидати за општинските совети мора да содржат најмалку 40 проценти од кандидатите од секој пол, со услови за назначување.¹⁰ Бројот на советници се утврдува врз основа на бројот на жителите на општината и може да се движи од 9 до 33, при што 45 членови се избираат во Советот на Град Скопје.¹¹

⁷ Со измените, исто така, се разјаснија одредени прописи за финансирање кампањи, се подобрува заштитата на податоците во врска со регистрацијата на гласачите и се утврдуваат роковите за решавање на изборните спорови.

⁸ Иако 65 пратеници гласаа за иницијативата, таа не успеа бидејќи не обезбеди квалификувано двојно мнозинство, што е потребно според член 5.2 од [Охридскиот рамковен договор](#) од 2001 година, којшто покрај вкупното мнозинство, наложува обврска и за мнозинството пратеници од немнозинските заедници да гласаат „за“.

⁹ Во случај да не биде избран градоначалник, владата назначува повереник да ја извршува функцијата и го известува претседателот на Собранието во рок од 15 дена да распише нови избори за градоначалник.

¹⁰ Една од секои три позиции на листата мора да биде пополнета од кандидат од помалку застапениот пол, со најмалку едно дополнително место за овој пол на секои десет позиции.

¹¹ Во септември 2024 година, владата ја прилагоди големината на општинските совети во 17 општини, врз основа на податоците од пописот од 2021 година. Во јуни 2025 година, Уставниот суд укина делови од методологијата за попис, што ќе започне со примена при идните пописи. Одлуката на Владата од септември 2024 година последователно беше оспорена преку три одделни иницијативи пред Уставниот суд, којшто на 24 септември ги отфрли сите три.

V. ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Изборите ги спроведува ДИК, 81 Општинска изборна комисија (ОИК), вклучувајќи ја и Изборната комисија на Градот Скопје (ИКГС), и 3.480 Избирачки одбори (ИО).¹² Изборните органи мора да ги исполнат законските критериуми за родова и етничка застапеност: секој пол мора да биде застапен со најмалку 30 проценти од членството, а во општините каде што најмалку 20 проценти од граѓаните припаѓаат на мнозински етнички групи, овие заедници мора да бидат правично застапени.¹³

ДИК е постојан орган назначен од Собранието со мандат од пет години. Таа е составена од седум членови, од кои четворица се предложени од парламентарното мнозинство, а тројца од опозицијата, врз основа на предлози од политичките партии. Претседателот на ДИК се избира од редот на членовите предложени од опозицијата, а заменик-претседателот од редот на членовите предложени од мнозинството.¹⁴ Во согласност со претходните препораки на ОДИХР, пред овие избори, ДИК пополни некои од испразнетите работни места, вклучително и функцијата генерален секретар, која беше непополнета неколку години.¹⁵

Во извештајниот период, подготовките за изборите што спаѓаат во рамките на надлежност на ДИК за локалните избори се спроведуваа без значителни одложувања.¹⁶ ДИК усвои нови или ги измени претходните упатства и насоки, вклучително и оние за користење на средствата од страна на изборната администрација, избор и назначување на членови на ИО, собирање потписи и регистрација на кандидати, како и за определување на просечната цена за платено политичко рекламирање. ДИК одржува седници на *ад хок* основа. Медиумите, набљудувачите и овластените претставници на изборните учесници се известуваат преку интерна листа што ја води ДИК, наместо преку законски задолжителни јавни соопштенија. Седниците се пренесуваат преку YouTube, а записниците од седниците се објавуваат на веб-страницата на ДИК. Сепак, поради немањето на јасен рок за објавување и поради ниската зачестеност на седниците, записниците не секогаш се објавуваат навремено.¹⁷

Според ДИК, поради ограниченото финансирање, мерките за пристапност на гласачите остануваат ограничени на обезбедување физичка пристапност до избирачките места и гласачките простории, обезбедување одредени информативни материјали на знаковен јазик и понуда на некои помошни алатки, како што се тактилни шаблони за гласачки ливчиња на денот на изборите.

¹² Бројот и локациите на гласачките места беа одобрени од ДИК на 18 септември. Според ДИК, направени се минимални промени во локациите на гласачките места.

¹³ Барањата за етничка застапеност се обезбедуваат со користење на самопријавената етничка припадност содржана во базата на податоци на јавни службеници како задолжителен критериум при случаен избор на изборни службеници.

¹⁴ Иако актуелниот состав на ДИК беше избран во 2021 година, неговиот состав беше изменет во 2025 година со избор на нов претседател и заменик-претседател. Оваа промена беше неопходна поради промената на власта која произлезе од парламентарните избори во 2024 година.

¹⁵ Иако новоизбраниот генерален секретар е жена, ДИК сè уште не го исполнува родовиот услов, бидејќи само две од седумте актуелни членови се жени.

¹⁶ ДИК ја информираше МНИ на ОДИХР дека, иако го добила буџетот што е потребен за покривање на трошоците поврзани со овие избори, постои системски недостиг на долгорочно финансирање, вклучително и за инвестиции во кадарот, физичката и ИКТ инфраструктурата, што, според ДИК, влијае врз ефикасноста на изборните активности.

¹⁷ Деловникот за работа на ДИК предвидува дека записниците од седниците се објавуваат откако комисијата ќе ги усвои.

ОИК се составени од претседател и четири членови, избрани по случаен избор од редот на вработените во јавниот сектор со мандат од пет години.¹⁸ ОИК се одговорни за надзор на изборниот процес во рамки на своите општини.¹⁹ ИО, кои се одговорни за спроведување на процедурите на изборниот ден, се формираат според мешан професионално-политички модел: тројца членови се избираат по случаен избор од редот на јавните службеници со мандат од четири години, а по еден член предлагаат владејачките и опозициските партии, кои се именуваат за секои избори. Сите членови на ОИК и ИО имаат заменици, избрани на ист начин како и редовниот состав, кои ги имаат истите права и одговорности во отсуство на членовите. Бидејќи мандатот на постојаниот состав на ИО истече пред овие избори, новите постојани членови требаше да бидат избрани од страна на ОИК паралелно со другите подготовки за изборите. Поголемиот дел од ОИК пријавија одложувања и предизвици во изборот на членови на ИО, кој за првпат се спроведуваше преку софтверот на ДИК.²⁰

Иако со измените на Изборниот законик од 2024 година се воведо, во согласност со претходна препорака на ОДИХР, Центар за континуирана едукација за избори, сепак одделението за обука при ДИК не е реорганизирано и продолжува да функционира во својот стар формат.²¹ ДИК усвои план за обука кој предвидува обука на приближно 36.000 членови на ОИК и ИО во периодот од 25 септември до 15 октомври.²²

VI. ИЗБИРАЧКИ ПРАВА И РЕГИСТРАЦИЈА

Сите државјани со наполнети 18 години имаат право на глас, освен оние кои со правосилна судска одлука се лишени од деловна способност или кои се осудени за одредени кривични дела. Регистрацијата на гласачите е пасивна и е структурирана според општината на нивното постојано место на живеење. Регистарот на гласачи (РГ) го води ДИК со поддршка од Државниот завод за статистика и врз основа на податоци од централниот регистар на население, кој го администрира Министерството за дигитална трансформација во соработка со различни институции.²³

Во текот на целата година, граѓаните можат да ги проверат своите податоци на веб-страницата на ДИК или лично во една од регионалните канцеларии на ДИК. Дополнително, пред секои избори, ИС е достапен за јавен увид 15 дена по распишувањето на изборите.²⁴ Според законот,

¹⁸ Тековниот мандат на ОИК започна во 2021 година. Жените сочинуваат 49,8 % од членовите на ОИК и 36 од 81 (44,4 %) претседатели на ОИК. Речиси 80 % од членовите на ОИК и 48 од 81 претседател избрани во 2021 година сè уште се на функција. Приближно три проценти од местата за членови на ОИК и нивните заменици моментално се непополнети.

¹⁹ За локалните избори, одредени надлежности се во доменот на ОИК. Тие вклучуваат, меѓу другото, именување и обука на ИО, проверка на документацијата на потенцијалните кандидати и регистрација на учесниците, како и собирање и објавување на резултатите на општинско ниво.

²⁰ ОИК ја информираа МНИ на ОДИХР дека базата на податоци за јавни службеници што ја користи софтверот е застарена и содржи записи за лица кои не се подобни. Тие исто така наведоа дека системот нема податоци за контакт, што би им овозможило на ОИК да ја потврдат достапноста на новоименуваните членови на ИО.

²¹ МНИ на ОБСЕ беше информирана дека Центарот за континуирана едукација за изборите сè уште не е воспоставен поради финансиски ограничувања и несогласувања помеѓу членовите на актуелното раководство на ДИК во однос на неговиот статус.

²² Сите членови на ИО се должни да учествуваат на обука, во спротивно нивниот надомест ќе се намали за 20 проценти.

²³ Главни добавувачи на податоци во регистарот на население се Управата за матични книги, Министерството за внатрешни работи (МВР) и Централниот регистар. Во пракса, ДИК го одржува ИС само врз основа на податоците и ажурирањата што ги добива од МВР, бидејќи нејзината ИТ инфраструктура и бази не се интегрирани во меѓуинституционални платформи за размена на податоци.

²⁴ Јавниот увид траеше од 23 август до 11 септември, што резултираше со измени во околу 9.000 записи на избирачи.

политичките партии имаа можност да побараат електронска копија од избирачкиот список за општините каде што имаат свој кандидат и да поднесат барања за исправки до 20 септември.²⁵

На 26 септември, кога беше затворен за овие избори, ИС содржеше податоци за 1.832.415 избирачи со право на глас.²⁶ Соговорниците на МНИ на ОДИХР посочија на долготрајна загриженост за значителен број избирачи кои според ИС фигурираат со постојано живеалиште во земјата, но реално живеат во странство, како и за некомплетниот и застарен систем на адреси на живеење, што може да влијае врз излезноста и точноста на ИС.²⁷

VII. ПРАВА И РЕГИСТРАЦИЈА НА КАНДИДАТИТЕ

Граѓаните со право на глас можат да се кандидираат за градоначалници или советници во општината на нивното постојано живеалиште. И покрај претходните препораки на ОДИХР, лица кои моментално издржуваат или очекуваат издржување на казна затвор подолга од шест месеци и натаму не можат да се кандидираат за функција. Кандидатите може да бидат предложени од политички партии, коалиции или групи избирачи.

По одлуката на Уставниот суд во мај 2025 година со која се укинаа одредбите од Изборниот законик за бројот на потребни потписи за независни кандидати, и поради тоа што Собранието не ја пополни настанатата правна празнина, ДИК на 17 август донесе Правилник со кој пропиша собирање само два потписи за поддршка на независни кандидати во периодот од 18 август до 1 септември. Овој акт на ДИК, а со тоа и насоките на ДИК за постапките за поднесување и пријавување на кандидатските листи, беа безуспешно оспорени пред Уставниот суд.²⁸

Документите за кандидатура требаше да се поднесат до ОИК и до ИКГС најдоцна до 13 септември, со дополнителен рок од два дена за исправка на недостатоците.²⁹ Изборниот законик, календарот на активности на ДИК и другите акти не ги регулираат јасно различните рокови кои се применуваат при проверката на поднесените листи, што доведе до неконзистентна примена на постапките за проверка од страна на ОИК.³⁰ Дополнително, ОИК посочија дека спроведувањето на законската обврска за проверка на кривичната евиденција за кандидатите преку основните судови било оптоварувачко и во некои случаи влијаело врз

²⁵ Политичките партии и другите учесници можеа да поднесат барања за увид во избирачкиот список најдоцна до 11 септември, додека крајниот рок за поднесување на нивната документација за регистрација до ОИК беше 13 септември. Опсегот на податоци што им се доставува на партиите е ограничен на информации што се неопходни за проверка, како што се имиња, датуми на раѓање и адреси на избирачите. За овие избори, шест учесници, од кои пет политички партии и една група избирачи, побараа податоци од избирачкиот список.

²⁶ Извадокот од избирачките списоци за овие избори содржи 1.717.803 избирачи. Избирачите кои живеат во странство, оние во притвор и во домови за стари лица, вкупно 114.612 лица, се исклучени од списоците.

²⁷ Во 2007 година, управувањето со регистарот на адреси беше префрлено од Државниот завод за статистика во Централниот регистар. За да се подобри квалитетот на регистарот на адреси, Централниот регистар побара ажурирања од општините, но досега добил податоци само од 38 општини (47,5%).

²⁸ Здружението „Светски македонски конгрес“ го оспори Правилникот, тврдејќи дека ДИК ги надминала своите законски овластувања. Уставниот суд одби да ја разгледа иницијативата, наведувајќи дека Правилникот е донесен во услови на правна празнина, со легитимна цел - почитување на загарантираните права на граѓаните, и е во согласност со одлуката на Уставниот суд од мај 2025 година.

²⁹ Според ДИК, осум кандидати за градоначалници и 20 советнички листи доставиле документи до ОИК и ја искористиле оваа можност.

³⁰ На пример, Изборниот законик не прецизира од кога започнуваат да течат 24-те часа за проверка на поднесената листа од страна на ОИК. Календарот на активности на ДИК предвидува дека рокот започнува да тече од моментот на поднесување на листата. Некои ОИК ја информираа МНИ на ОДИХР дека добиле насоки од ДИК дека 24-часовниот рок започнува да тече од моментот кога ОИК ќе добие потврда од судот за носуваноста на предложените кандидати.

другите подготовки за изборите.³¹ ОИК ја информираа МНИ на ОДИХР дека судовите често не го почитувале законскиот рок од 24 часа за овие проверки, што предизвикувало значителни доцнења во процесот на регистрацијата на кандидатите.³²

Сите кандидатски листи беа утврдени пред ждрепката на ДИК одржана на 24 септември, со која се утврдува редоследот на учесниците на гласачкото ливче.³³ ОИК и ИКГС регистрираа вкупно 10.490 кандидати на 577 листи за општински совети, поднесени од 27 политички партии, 6 коалиции и 65 групи избирачи. Сите регистрирани кандидатски листи беа во согласност со законските родови квоти. Жените сочинуваат околу 45,1% од сите кандидати за советници и се носители на 107 листи (18,5%). Беа регистрирани вкупно 309 кандидати за градоначалници, од кои 79 беа предложени од 19 политички партии, 176 од 5 коалиции и 55 од групи избирачи; од нив само 32 (10,4%) се жени. ОИК одбија шест кандидатури за градоначалници и четири листи за советници поради ненавремено поднесување или недостатоци во документацијата; сите жалби против решенијата за одбивање беа отфрлени од Управниот суд (види *Решавање изборни спорови*).

VIII. ИЗБОРНА КАМПАЊА

Официјалната изборна кампања започна на 29 септември и завршува на 17 октомври, со 24-часовен молк пред денот на изборите.³⁴ Предвремена кампања е забранета, но Изборниот законик им дозволува на учесниците да одржат еден јавен настан во периодот меѓу потврдувањето на кандидатските листи и почетокот на официјалната кампања. Според некои соговорници на МНИ на ОДИХР, неколку кандидати за градоначалници учествувале во изборни активности пред официјалниот почеток, вклучително и на социјалните мрежи.

Законот забранува користење одредени видови државни ресурси за изборна кампања, почнувајќи од денот на распишување на изборите.³⁵ Употребата на државни канцеларии, опрема и возила во кампањата е експлицитно забранета.³⁶ Сепак, активностите на носителите

³¹ ОИК паралелно требаше да избераат и нови членови на ИО, што претставува сложен повеќестепен процес (види *Изборна администрација*).

³² Проверките на кривичната евиденција ги спроведуваат надлежните основни судови според местото на раѓање на кандидатите, а за оние родени во странство – Основниот суд во Скопје. Бидејќи податоците за местото на раѓање во личните карти не се секогаш прецизни, ОИК требаше директно да контактираат со потенцијалните кандидати. За разлика од други јавни институции кои имаат автоматски пристап до овие податоци, ОИК мораа рачно да ги бараат за секој кандидат поединечно. Одложувања во обработката на барањата за кривична евиденција во судовите беа пријавени на МНИ на ОДИХР од страна на 34 ОИК.

³³ Ниту законот ниту друг акт не пропишуваат детални постапки за ждрепката. Постоечките одредби даваат ограничени насоки само за советничките листи, но не и за кандидатите за градоначалници. Во пракса, ДИК ги подели учесниците во три подгрупи: парламентарни партии, вонпарламентарни партии и оние предложени од групи избирачи, и спроведе одделни ждрепки со броеви од 1 до 9, од 10 до 33 и од 34 до 153, соодветно.

³⁴ Во општините каде што ќе се одржи втор круг за градоначалници, изборната кампања за вториот круг ќе трае до 31 октомври, со 24-часовен изборен молк.

³⁵ Забраните вклучуваат користење на јавни средства за нови инфраструктурни проекти, вонредни буџетски исплати и постапки за вработувања во јавниот сектор, како и за отворање на државно финансирани проекти 20 дена пред почетокот на официјалната кампања.

³⁶ Сите јавни институции мораат да ги пријават своите возила во рок од десет дена од распишувањето на изборите до Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), односно до 18 август. Пред овие избори, возилата на јавните институции добија стандардизирани регистарски таблички за да се разликуваат од приватните возила. ДКСК [објави](#) дека до 29 септември само 635 институции ги доставиле потребните податоци, додека 879 не го сториле тоа. Според законот, недоставувањето на податоците во пропишаниот рок е казниво со парична казна од 200 до 400 евра.

на јавни функции во рамки на кампањата остануваат нерегулирани.³⁷ Изборниот законик ги повикува сите политички партии што учествуваат на изборите да потпишат Кодекс за фер и демократски избори, со кој се забранува вршење притисок врз државните службеници и вработените во јавниот сектор. Многу соговорници на МНИ на ОДИХР изразија загриженост за можната злоупотреба на државни ресурси за време на кампањата, како и за притисоци врз вработените во државните институции, а некои пријавија наводни прераспоредувања или закани за отпуштање во јавната администрација.³⁸ Бројни соговорници на МНИ на ОДИХР тврдеа дека некои поголеми партии ги таргетираат маргинализираните заедници за купување гласови, а некои укажуваа на тековно купување гласови, особено меѓу економски ранливите ромски заедници. Некои опозициски кандидати тврдеа дека нивните поддржувачи и нивните бизниси се предмет на намерни административни инспекции, а одредени помали партии или независни кандидати пријавија дека гласачите биле заплашувани заради јавно изразената поддршка кон нив.

Изборниот законик ја регулира можноста за политичко рекламирање на отворен простор, при што 80 проценти од достапниот простор се доделуваат рамноправно на двете најголеми партии од парламентарното мнозинство и на двете најголеми опозициски партии, 10 проценти на парламентарни партии без пратеничка група, и 10 проценти на вонпарламентарни партии и независни кандидати. Според оваа формула, помалите партии со пратеничка група немаат право на дел од просторот за политичко рекламирање на отворено. Многу соговорници на МНИ на ОДИХР посочија дека ваквото регулирање ги става во неповолна положба вонпарламентарните партии и независните кандидати.

Кампањата на социјалните мрежи не е експлицитно регулирана, но законот бара разликување и означување на сите форми на платено политичко рекламирање. Поголемиот дел од учесниците на изборите наведоа пред МНИ на ОДИХР дека делумно ќе се потпрат на социјалните мрежи при водењето на кампањата. Неколку соговорници на МНИ на ОДИХР изразија загриженост за онлајн вознемирување, вклучително и мизогинистички реторики насочени кон кандидатките, а некои пријавија дека добивале вербални напади на социјалните мрежи во периодот пред кампањата.³⁹ Неколку соговорници на МНИ на ОДИХР истакнаа дека ниското ниво на медиумска писменост може да ја направи јавноста поподложна на дезинформации кои се засилуваат преку социјалните мрежи за време на изборната кампања.⁴⁰ За неколку чинители, можното странско манипулирање со информациите во текот на изборниот процес, исто така, претставуваше причина за загриженост.

Законот не предвидува регулаторен надзор за кампањата на социјалните мрежи.⁴¹ Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ) има изготвено доброволен Кодекс за однесување во онлајн просторот за време на изборни процеси и референдуми, којшто, меѓу другото, се осврнува на дезинформации, нетолерантна и дискриминаторна реторика.⁴²

³⁷ По распишувањето на изборите, ДКСК ги информираше државните институции, јавните службеници и учесниците за законските одредби за користење јавни средства во текот на изборниот процес. Таа исто така објави дека ќе го следи користењето на државните ресурси за време на кампањата и ќе ги известува надлежните органи да презат мерки кога е потребно.

³⁸ Такви наводи беа доставени до долгорочните набљудувачи на МНИ на ОДИХР во општините Кочани, Новаци, Охрид, Шуто Оризари и Тетово.

³⁹ На 9 септември, МНИ на ОДИХР започна со мониторинг на Facebook профилите на одбрани политички партии, лидери и кандидати за градоначалници.

⁴⁰ Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ) има законска обврска да ја унапредува медиумската писменост. Меѓу другото, во јануари 2025 година таа објави [Прирачник за препознавање дезинформации](#).

⁴¹ ААВМУ ја информираше МНИ на ОДИХР дека ќе започне пилот-проект за првиот круг од локалните избори, со кој ќе се следи политичкото рекламирање од трети страни на неколку платформи на социјалните мрежи.

⁴² Видете го [Кодексот за однесување во онлајн просторот за време на изборни процеси и референдуми](#).

ААВМУ и нејзините партнери имаат воспоставено координативно тело до кое може да се поднесуваат приговори за прекршување на Кодексот.⁴³ Во јануари 2025 година, Владата усвои нова Стратегија за сајбер безбедност 2025–2028 и Акциски план, а во јуни, преку скратена постапка и заради усогласување со законодавството на ЕУ за безбедност на мрежи и информации, Собранието го донесе Законот за безбедност на мрежни и информациски системи, којшто предвидува национален систем за одговор на сајбер закани и повикува на формирање Национален координативен совет за сајбер безбедност.⁴⁴ Додека политичките партии што ги претставуваат помалите етнички заедници традиционално склучуваат изборни коалиции со поголемите партии – практика што ја продолжија и на овие избори – неколку партии што ги претставуваат српската, турската, ромската и бошњачката заедница ја информираа МНИ на ОДИХР дека имаат намера да настапат самостојно.

IX. ФИНАНСИРАЊЕ НА КАМПАЊАТА

Финансирањето на кампањите и политичките партии е регулирано со Изборниот законик, Законот за финансирање на политичките партии и Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси. Повеќето од претходните препораки на ОДИХР остануваат неисполнети, вклучително и оние што се однесуваат на пријавување на сите приходи и расходи по изборна единица во привремените и конечните извештаи, електронско поднесување извештаи за кампањата, регулирање банкарски заеми и финансирање од трети страни, строги ограничувања за донации по изборите, како и обезбедување доволни ресурси за надзорните тела.

Кампањите можат да се финансираат од јавни и приватни извори. Не постои директно јавно финансирање, но државата преку ДИК им надоместува на регистрираните радиодифузни, печатени и онлајн медиуми трошоци за политичко рекламирање. Покрај тоа, политичките партии што добиваат државно финансирање можат да ги користат тие средства и за потребите на кампањата.⁴⁵

Приватното финансирање вклучува банкарски заеми, коишто не се целосно регулирани, како и парични или донации во натура, ограничени на 3.000 евра по физичко лице и 30.000 евра по правно лице по кампања, во денарска противвредност.⁴⁶ Донации од странски, државни, општински и анонимни извори, како и од јавни, верски и хуманитарни организации, се забранети. Законот не го регулира финансирањето на кампањите од трети страни. Трошоците за кампања се ограничени на 110 денари (околу 1,8 евра) по запишан избирач во општината, пресметани кумулативно за двата круга на избори за градоначалник. За целите на финансирањето на кампањата, законот не прави разлика помеѓу избори за градоначалник и избори за совет.

⁴³ Координативното тело е составено од претставници на ААВМУ, Здружението на новинари на Македонија, Македонскиот институт за медиуми, Советот за етика во медиумите на Македонија, Институтот за комуникациски студии и Фондацијата Метаморфозис.

⁴⁴ Видете ја [Стратегијата за сајбер безбедност 2025-2028 со Акционен план и Директивата 2022/2555 на Европскиот парламент и на Советот од 14 декември 2022 година за мерки за високо заедничко ниво на сајбер безбедност низ целата Унија](#). Покрај тоа, во јуни 2025 година беше усвоен Законот за електронски комуникации, којшто содржи одредби што ја зајакнуваат заштитата на личните податоци.

⁴⁵ Според Законот за финансирање на политичките партии, 0,15 проценти од годишните приходи на државниот буџет се наменети за субвенции за политички партии, при што 70 проценти им се доделуваат на парламентарните партии, пропорционално на нивните места, а 30 проценти подеднакво за сите партии што добиле најмалку еден процент од гласовите на последните парламентарни или локални избори. Во 2024 година, државното финансирање за политичките партии изнесуваше приближно 7,5 милиони евра. Законот не ги ограничува трансферите од редовните сметки на партиите на сметките на кампањата.

⁴⁶ 1 евро е еднакво на приближно 61,5 денари.

Сите кандидати се должни да отворат наменска банкарски сметки преку кои се обработуваат сите приходи и расходи на кампањата. Надзорот над финансирањето на кампањата е доверен на Државниот завод за ревизија (ДЗР) и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК). Секој кандидат е должен да поднесе три преодни финансиски извештаи – два пред денот на изборите и еден потоа – коишто не се предмет на ревизија⁴⁷ Сите извештаи мораат да се достават до ДЗР, ДКСК и ДИК, коишто потоа ги објавуваат на своите веб-страници. Во рок од 60 дена по објавување на официјалните изборни резултати, учесниците во кампањата мора да поднесат конечен финансиски извештај до ДЗР, којшто има рок од 60 дена да го ревидира. Образецот за извештајот е обезбеден од Министерството за финансии пред изборите во 2024 година, но во него не е предвидена распределба на податоците по општини. Изборниот законик предвидува казни до 9.000 евра за прекршување на правилата за финансирање на кампањата, вклучително и надминување на ограничувањата за донации или трошоци или неподнесување финансиски извештај.

Многу претставници на МНИ на ОДИХР, вклучително и оние од институциите за надзор, изразија загриженост во врска со ефикасноста на надзорот врз финансирањето на кампањата и злоупотребата на административните ресурси, наведувајќи ги системските слабости во законската рамка и ограничениот капацитет на надзорните тела.⁴⁸

X. МЕДИУМИ

Медиумската сцена е разновидна, но фрагментирана по политички и етнички линии и функционира на ограничен пазар на рекламирање. Телевизијата и натаму претставува главен извор на политички информации, но онлајн порталите за вести и платформите на социјалните мрежи имаат сè поголемо влијание. Неколку претставници на МНИ на ОДИХР изразија загриженост за отсуството на локални медиуми во некои делови од земјата. Воедно истакнаа и дека, поради неповолните услови за работа, човечките ресурси во медиумскиот сектор се ограничени, што влијае врз новинарските и техничките капацитети. Измените на Законот за медиуми од 2025 година воведоа дефиниција за онлајн медиуми и доброволен регистар за издавачи на онлајн медиуми, со цел зголемување на транспарентноста.

Уставот ги гарантира слободата на изразување и слободата на медиумите. Изборниот законик бара од медиумите да ги покриваат изборите на фер, избалансиран и непристрасен начин. За време на официјалниот период на кампањата, јавниот радиодифузен сервис Македонска радиотелевизија (МРТ) е должен да посвети 30 проценти од своите вести на општи настани, 30 проценти на партиите од парламентарното мнозинство, 30 проценти на парламентарната опозиција и 10 проценти на вонпарламентарните партии и независните кандидати. МРТ исто така треба да обезбеди бесплатно време за емитување за кандидатите и да организира дебати меѓу кандидатите во ударниот термин.

Кандидатите за градоначалници имаат право на еднаков медиумски третман од сите радиодифузери, додека подносителите на листи за советници имаат право на еднаков третман

⁴⁷ Преодните извештаи бараат известување само за примените донации. Кандидатите се должни да го поднесат првиот извештај на 11-от ден од кампањата, вториот до денот пред денот на изборите и третиот во рок од еден ден од затворањето на наменската банкарска сметка за кампањата. Во случај на втор круг, кандидатите за градоначалници мораат да поднесат дополнителен преоден извештај до денот пред изборите во вториот круг.

⁴⁸ Во својот последен [годишен извештај](#), ДЗР препорача неколку измени во регулативата за финансирање кампањи, вклучително и забрана за донации по завршување на кампањата, регулирање на трошоците за рекламирање на интернет и на социјалните медиуми и воведување построги критериуми за подобност за медиумите што добиваат јавни средства, вклучително и онлајн порталите. Исто така, во својот [извештај по изборите за 2024 година](#), ДКСК ги истакна проблемите со доцнење или нецелосни финансиски извештаи, како и нерегулирано дигитално рекламирање.

во локалните медиуми. Платеното политичко рекламирање во медиумите за време на кампањата се финансира директно од државниот буџет. Слично на правилата за надворешно рекламирање, формулата за распределба на средствата и платеното време за емитување не предвидува посебен третман за помалите партии коишто имаат пратеничка група.⁴⁹ На 26 септември, откако ААВМУ го усвои упатството за радиодифузерите за распределба на платено рекламирање за локалните избори, Левица поднесе барање за привремена мерка до Основниот суд во Скопје, барајќи запирање на примената на насоките и задолжување на ААВМУ да изготви нови насоки во кои партијата ќе биде вклучена во формулата за распределба на платено политичко рекламирање.⁵⁰ Медиумите што планираат да обезбедат платено време за емитување мораат да се регистрираат во ДИК.⁵¹ Националните радиодифузери се должни да обезбедат пристапност за лицата со попреченост до најмалку еднодневно издание на вестите и една емисија неделно во ударниот термин. ААВМУ е надлежна за регулација и надзор на радиодифузерите, вклучително и следење, поднесување неделни извештаи до ДИК и објавување на наодите на интернет, почнувајќи од денот на распишување на изборите.

На 15 септември, МНИ на ОДИХР започна со квантитативно и квалитативно следење на емитувањата во ударниот термин на седум национални телевизиски станици и квалитативна анализа на написи поврзани со изборите на пет информативни портали.⁵²

XI. РЕШАВАЊЕ ИЗБОРНИ СПОРОВИ

Приговори поврзани со изборите можат да се поднесат до ДИК, ОИК, основните судови или ДКСК, во зависност од предметот. Повеќето приговори можат да ги поднесуваат само кандидатите; гласачите можат да поднесат приговори само во случаи на злоупотреба на административни ресурси до ДКСК, како и за повреда на нивните индивидуални избирачки права – до ДИК пред денот на изборите и до ОИК на денот на изборите. Основните судови и ДИК постапуваат по различни видови прекршоци поврзани со кампањата. ДИК, исто така, ги разгледува и приговорите од кандидатите што се однесуваат на гласањето, собирањето и објавувањето на резултатите. Таа може да покрене постапка за изборни нерегуларности по службена должност и да ги упати наводните кривични дела до обвинителството. Одлуките на ДИК, ОИК и ДКСК можат да се обжалат до Управниот суд, додека апелационите судови ги разгледуваат приговорите за одлуките на основните судови поврзани со изборите.⁵³ Роковите за поднесување приговори се движат од 12 часа до 2 дена, а повеќето одлуки треба да се

⁴⁹ Изборниот законик пропишува дека 8 минути од секој блок платено политичко рекламирање со времетраење од 9,5 минути и 90 проценти од средствата наменети за кампањата во медиумите треба да бидат подеднакво поделени помеѓу двете најголеми владејачки и двете најголеми парламентарни опозициски партии, 1 минута и 7 проценти од средствата им се доделуваат на парламентарните партии коишто немаат доволно пратеници за да формираат парламентарна група, додека 30 секунди и 3 проценти од средствата треба да ги делат вонпарламентарните партии и независните кандидати.

⁵⁰ Според законот, судовите треба да постапуваат по итна постапка и имаат три дена да одлучат по ваквите барања. Доколку барањето биде прифатено, привремената мерка истекува по 15 дена. На 30 септември, Основниот суд во Скопје се прогласи за ненадлежен за предметот, велеејќи дека ќе го проследи до Управниот суд како надлежен суд, за понатамошна постапка. Левица поднесе и иницијатива до Уставниот суд на 29 септември за оспорување на Насоките на ААВМУ и ја информираше МНИ на ОДИХР дека поднела предлог до Собранието за измена на Изборниот законик со цел пополнување на законската празнина.

⁵¹ За овие избори, 33 телевизиски станици, 42 радиостаници, 8 дневни весници и 246 онлајн медиуми беа регистрирани во ДИК. Претставниците на МНИ на ОДИХР изразија загриженост во врска со транспарентноста на некои онлајн медиуми регистрирани во ДИК.

⁵² Мониторингот на медиумите на МНИ на ОДИХР ги опфаќа јавните радиодифузери МРТ 1 и МРТ 2 (на албански јазик), приватните радиодифузери Алфа, Алсат-М (на албански јазик), Канал 5, Сител и Телма, како и онлајн новинските портали kurir.mk, plusinfo.mk и slobodenpecat.mk, заедно со tetovasot.com и lajmpress.org (на албански јазик).

⁵³ Во Северна Македонија има четири апелациони судови, со седиште во Скопје, Битола, Гостивар и Штип.

донесат во рок од 1 до 3 дена.⁵⁴ Неколку претставници на МНИ на ОДИХР, вклучително и од судството, забележаа дека некои рокови се претерано кратки, што може да влијае на квалитетот на одлуките.⁵⁵

Уставниот суд ја оценува уставноста на законски акти или одлуки поврзани со изборите, но не постои забрзана постапка за овие случаи. Сепак, по распишувањето на локалните избори, Судот разгледа неколку иницијативи во врска со овие избори, вклучувајќи го Правилникот на ДИК што го регулира собирањето потписи за поддршка на независните кандидати, Упатствата на ДИК за постапките за поднесување и регистрирање кандидатски листи и владината одлука за бројот на советници по општина (видете *Регистрација на кандидати* и *Правна рамка и изборен систем*, соодветно). Судот ги отфрли сите иницијативи. Досега, Управниот суд разгледа два приговора за одбивање кандидатури на двајца кандидати за градоначалници и една советничка листа, при што ги потврди одлуките на ОИК.

Повеќето претставници на МНИ на ОДИХР изразија доверба во ефикасноста на системот за решавање спорови, иако некои изразија загриженост во врска со непристрасноста и независноста на органите за одлучување.⁵⁶

XII. НАБЉУДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

Изборниот законик предвидува набљудување на изборите од страна на домашни и меѓународни набљудувачи. Акредитирани претставници на здруженија на граѓани коишто се регистрирани најмалку една година пред денот на изборите и чијшто статут предвидува заштита на човековите права, како и претставници на меѓународни организации и странски земји, можат да го набљудуваат целиот изборен процес. Барањата за акредитација за набљудувачи се поднесуваат до ДИК најдоцна десет дена пред денот на изборите. Изборните кандидати можат да назначат овластени претставници во општините каде што учествуваат на избори со поднесување барање до надлежната ОИК најдоцна три дена пред денот на изборите, за да го следат изборниот процес на сите нивоа на изборната администрација.

Активностите на домашните набљудувачки организации се многу ограничени поради недостиг на финансиски средства, што им оневозможува да распоредат значителен број долгорочни и краткорочни набљудувачи. Наместо тоа, тие се фокусираат на следење на медиумите и социјалните мрежи, можно странско влијание и кампањи за дезинформирање, злоупотреба на државни ресурси, меѓуетнички односи и пристапност на изборите.⁵⁷

⁵⁴ Приговорите од гласачите на денот на изборите мора да се поднесат во рок од 12 часа и треба да се разгледаат во рок од 2 часа.

⁵⁵ Во делот ж П.3.3(95) од [Појаснувачкиот извештај за Кодексот на добри практики](#) на Комисијата за демократија преку право (Венецијанска комисија) на Советот на Европа се наведува дека „временските рокови мора [...] да бидат доволно долги за да се овозможи жалба, да се гарантира остварување на правата на одбрана и промислена одлука. Рокот од три до пет дена во прв степен (и за поднесување жалби и за донесување одлуки) се чини разумен“.

⁵⁶ Според [Извештајот за владеење на правото на Европската комисија од 2024 година](#), само 25 проценти од пошироката јавност и 20 проценти од компаниите ги сметаат судовите за прилично или многу независни. Исто така, во својот [Извештај за проширување](#) за Северна Македонија од 2024 година, Европската комисија забележа дека „...независноста и непристрасноста на судството треба да се подобрат. Надворешното или политичкото мешање останува сериозен проблем. Перцепцијата за довербата во судството останува многу ниска.“

⁵⁷ Од двете главни граѓански набљудувачки организации коишто претходно беа вклучени во набљудувањето на изборите, „Граѓанската асоцијација МОСТ“ нема да распореди набљудувачи, а „ЦИВИЛ – Центар за слобода“ планира да распореди 6 долгорочни и 60 краткорочни набљудувачи на денот на изборите. Други активни групи вклучуваат организации од заедницата како што се „Роми за демократија“ и „Амбрела“, како и локални организации како „Зета“ и „Полио+“, коишто се фокусираат на правата и вклучувањето на лицата со попреченост и пристапност до изборите. Група граѓански организации ја следи потенцијалната злоупотреба на административните ресурси во 26 општини.

XIII. АКТИВНОСТИ НА МНИ НА ОДИХР

МНИ на ОДИХР беше отворена во Скопје на 5 септември. Мисијата се состана и воспостави редовни контакти со ДИК и ОИК, министерствата за надворешни работи и надворешна трговија, внатрешни работи и дигитална трансформација, владини и државни институции вклучени во изборниот процес, судството, државниот обвинител, политичките партии, кандидатите, граѓанското општество, медиумите и дипломатската и меѓународната заедница во земјата. Долгорочните набљудувачи на МНИ на ОДИХР се среќаваат со засегнатите страни на локално ниво уште од нивното распоредување на 13 септември.

Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа и Европскиот парламент ја објавија својата намера да распоредат делегација на набљудувачи за денот на изборите на 19 октомври.

*Англиската верзија на овој извештај е единствениот официјален документ.
Неофицијални преводи се достапни на македонски и албански јазик.*